

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Zie, zonen zijn een erfdeel des Heren

Psalm 127

Het komt voor, dat inzake het kinderen krijgen nog oudtestamentische gedachten onder ons leven; dat de menselijke voortplanting in de kerk voor de huwelijkstaak bij uitstek wordt gehouden; dat de kinderloze gezinnen meewarig worden aangezien, terwijl ongetrouwden helemaal als randfiguren binnen het koninkrijk Gods staan genoteerd.

Deze gedachtenreeks schijnt met name wel door Psalm 127 begunstigd te worden. Het Oude Testament trouwens als geheel kent de passie van het kinderen krijgen. Huren kan door de profeet gekarakteriseerd worden als een „zoeken van het zaad Gods“, Mal. 2 : 15. „Geef mij kinderen, of ik sterf!“ zegt Rachel tot Jakob en hoewel de aartsvader boos wordt om deze hartstochtelijke uitroep, toch blijkt uit zijn antwoord, dat hij zich deze vraag wel als een gebed tot God kan voorstellen, Gen. 30 : 1, 2. Zo is de exclamatie van Rachel inderdaad een blijk van de buitengewoon hoge waarde, die aan de kinderzegen gehecht werd: het hebben van kinderen, van zonen vooral, was voor de vrouw in de oude kerk een zaak van zijn of niet zijn. Elkana mag dan tot zijn kinderloze vrouw zeggen: „Ben ik u niet meer waard dan tien zonen?“, dit goed bedoelde woord vermag Hanna toch niet te troosten, zoals uit het vervolg der geschiedenis blijkt, 1 Sam. 1.

Nu moeten we echter goed bedenken, waarom in het Oude Testament de kinderzegen zo op de voorgrond staat. We zijn niet klaar met te wijzen op het eenvoudige, landelijke beschavingspeil der Israëlieten en derhalve hun dichter leven bij de natuur. Ongetwijfeld is dit een factor geweest. We kunnen dat opmaken uit Ex. 1 : 19, waar een tegenstelling wordt gemaakt tussen de sterke hebreeuwse volkswomen, die voor een bevalling de hand niet omdraaien, en de egyptische dames, die — uit ongewoonte!, dat is wel de spottende bedoeling — er veel langer over doen.

Maar dit is toch niet het belangrijkste. Voorop staat, dat de oude bedeling de tijd is van de nog niet in het vlees gekomen Christus. De alles overheersende belofte was, dat de Messias zou komen in de lijn der geslachten. Denk maar aan de moeder-belofte, de belofte aan Abraham en die aan David, drie toezeggingen, die als het ware de drie concentrische cirkels zijn, waarbinnen de ene belofte-geschiedenis zich afspeelt: Christus zou geboren worden uit het zaad der vrouw (menschheid), uit het zaad van Abraham (volk), uit het zaad van David (huis, familie). Deze belofte nu met haar geschiedenis geeft de eigenlijke verklaring van de zucht naar nakomelingschap, die een ieder die het Oude Testament leest zo sterk opvalt. De gelovige Israëliet verwachtte via zijn kinderen deel te hebben aan de messiaanse toekomst. Daarom viel de nadruk in zijn leven op het komende geslacht.

In dit raam staat nu ook de tekst uit Ps. 127 „zie, zonen zijn een (eigenlijk: het, of kortweg:) erfdeel des Heren.“

Deze Psalm omspannt de hele geschiedenis van het Oude Verbond. In het eerste gedeelte wordt uitdrukking gegeven aan de vloek des Heren over het mensenleven, dat door de zondeval is aangetast. De paradijsopdracht, waarop in de psalm met de woorden „bewaren“ en toch ook wel „bouwen“ wordt gezinspeeld, gelukt de mens niet meer. De ver-

geefsheid, de ijdelheid, de frustatie ligt over het leven uitgespreid. Of de mens zich al inspannt, vroeg opstaat, laat opblijft, of hij zich al smarten getroost om zijn brood te eten, (Gen. 3 : 19), hij komt onder de doem der ijdelheid niet uit. Duidelijk horen we in dit eerste stuk van de psalm klanken uit het boek van de Prediker, de man die de ijdelheid van het leven zo scherp geobserveerd heeft. Dit geeft ons nog niet het recht hier van somberheid en pessimisme te spreken. Prediker en deze psalmist spreken naar de werkelijkheid en ze dalen daar diep in af, omdat ze weten, dat het evangelie tegen de zwartste werkelijkheid is opgewassen. Alleen wie het evangelie kent, kan aan de werkelijkheid van leven en dood volledig recht doen.

Dat evangelie nu komt in het derde vers van deze psalm aan het woord: zie, erfdeel des Heren zijn kinderen, loon is de vrucht van de schoot. Dit evangelie is voorbereid door het (niet zo gemakkelijk te vertalen) slot van vers 2: Hij geeft het immers zijn beminde in de slaap. De slaap staat hier enerzijds in tegenstelling tot het harde zwoegen van de mens. Als God de Here de weg bereidt ter ontkoming aan 's levens ijdelheid, gebruikt Hij daarvoor niet de inspanning, ook niet de zware inspanning van de mens, maar dan stelt Hij er zich een eer in de mens in slaap te brengen. Dat is om ons klein te maken. We kunnen hier denken aan de diep slapende Abraham, met wie de Here zijn verbond opricht, en aan de slapende discipelen in de hof.

Maar er zit iets dubbelzinnigs in dat woord slaap. Omdat er zo aanstonds van kinderen gesproken wordt, heeft slaap de nevenbetekenis van bijslaap. Via die slaap van de mens doet God het eigenlijke werk en bouwt Hij aan de toekomst. Niet zo maar de toekomst — hoe kan trouwens van een toekomst zonder meer gesproken worden? Toekomst is een bij uitstek christelijk woord. Als de wereldling eerlijk is vervangt hij het woord toekomst door ontwikkeling of iets dergelijks — maar de toekomst van Jezus Christus. Hij is in de oudtestamentische tijd nog onder de zonen (van vs 3) verborgen, maar straks komt Hij als de Zoon des mensen te voorschijn. Om zijnentwil kunnen die zonen het erfdeel des Heren genoemd worden.

Wanneer dan ook in de volgende verzen in het zonen-bezit geroemd wordt: ze vormen 's mensen wapenrusting in de strijd tussen vrouwenzaad en slangenzaad, dan mogen we geen ogenblik de Christus uit het oog verliezen. Hij is de vulling van de pijlkoker, vs 5.

Maar dan kan ook duidelijk zijn, dat nu onze Zaligmaker geboren is, het huwelijk binnen het koninkrijk Gods niet langer dezelfde functie heeft als onder het Oude Verbond. Zo pas zei ik al dat „zonen zijn een erfdeel des Heren“ in juister vertaling moest luiden: „zonen zijn het erfdeel des Heren“. Dit onderscheid in vertaling geeft nu precies het verschil weer tussen het Nieuwe Testament en het Oude inzake het huwelijk. Ongetwijfeld werkt God ook onder het Nieuwe Verbond in de lijn der geslachten. Maar dat is nu niet langer de enige of bijna enige lijn, zoals in het Oude Testament. Noemen we de lijn der geslachten de lengte-as in het koninkrijk Gods, dan is er onder het Nieuwe verbond een breedte-as bij gekomen. Beide assen, beide coördinaten vinden we prachtig bijeen in het bekende woord van Petrus op de Pinksterdag: Want u komt de belofte toe en

uwen kinderen, en allen die daar verre zijn, zovelen als de Here onze God er toe roepen zal. God zoekt in zijn werk niet alleen het einde der wereld (via de elkaar opvolgende geslachten), maar ook de einden der aarde (via de met elkaar in contact komende tijdgenoten). Daarom moet er in de gemeente, behalve de aandacht voor 't nageslacht, ook zijn het zich volop in dienst stellen van de eigentijdse generatie.

Hier komt de volstrekt legitieme plaats van de ongehuwden in de gemeente binnen ons gezichtsveld. Niemand minder dan de ongetrouwde Paulus heeft in I Kor. 7 voor hun volwaardigheid gestreden. En in deze volwaardigheid delen ook de kinderloze echtparen. We mogen ze niet meewarig aanzien met de nauwelijks verholen gedachte: wat missen zij veel. Als ze werkelijk de taak in het leven gevonden hebben, die hun voldoening geeft, dan missen ze niets. Een sterk voorbeeld daarvan is Paulus zelf geweest, die, juist omgekeerd, de getrouwden in bepaald opzicht beklagt. Hij spreekt immers in I Kor. 7 : 28 van verdrukkingen voor het vlees, die den gehuwden te wachten staan en die hij hun gaarne zou besparen. Nee, de Here Jezus heeft voor ieder in de gemeente een eigen volle taak: voor de kinderrijke, voor degene die weinig kinderen heeft, voor de kinderloze en voor de ongehuwde. En dan niet in die zin, dat ongetrouwde zusters der gemeente toch zo mooi kunnen bijspringen in grote gezinnen. 't Is prachtig als het gebeurt, maar haar taak, haar plicht is het niet, althans niet uit hoofde van haar ongehuwde staat. Was dat het geval, dan zaten we nog met die uitsluitende nadruk op de kinderzegen, waaraan dan alle krachten in de gemeente moeten worden dienstbaar gemaakt, en zouden de ongetrouwden en de kinderlozen in de gemeente afzakken naar het peil van de houthakkers en de waterputters.

Nu is van Paulus ook dat bekende woord uit I Tim. 2 : 15, dat de vrouw zal behouden worden, kinderen ter wereld brengende, indien zij blijft in geloof, liefde en heiliging met ingetogenheid. Dit is een prachtig woord, dat een goede aansluiting geeft op onze psalm. Alleen het is niet de enige aansluiting. Er staat trouwens niet: de vrouw zal behouden worden door kinderen ter wereld te brengen, maar: ze zal behouden worden door geloof, liefde en heiliging met ingetogenheid. En het kinderen krijgen is een begeleidende omstandigheid, die doorgaans bij de gehuwde vrouw — over haar gaat het — aanwezig is. Blijkbaar waren er in de gemeente van Timotheüs vrouwen, bij wie de man onder de pantoffel zat en die zich ook verder ongeregeld gedroegen. Deze dames worden door de apostel streng terug gewezen naar haar taak in het gezin. Wanneer het Gode belijfd heeft haar kinderen te geven, dan hebben ze daaraan de handen vol.

Psalm 127 is een rijke psalm. Maar we moeten hem nieuwtestamentisch lezen, d.w.z. we moeten in rekening brengen, dat het kind, waarom het in het Oude Testament gaat, gekomen is. Het is dan ook niet zonder gevaar, wanneer b.v. na een doopbediening Psalm 127 : 2 (berijmd) wordt opgegeven. De dienaar moet er dan tenminste wel heel zeker van zijn, dat de gemeente deze psalm in z'n messiaanse zin verstaat. Anders zullen er velen zijn die zich gediscrimineerd gevoelen. Het is zo goed om juist eens in een doopdienst te benadrukken, dat Christus de pijlkoker van iedere gelovige vult.

Wageningen.

H. de Jong

Het wonder der prediking

Sterven - opstanding - prediking

Toen Christus naar de hemel voer gaf Hij aan zijn discipelen de opdracht het Evangelie, de blijde boodschap omtrent Hem en het in Hem verschenen en geschonken heil, te prediken aan alle creaturen.

Die prediking heeft vooral tot „inhoud” het sterven en de opstanding van de Heiland. Uit de prediking zoals de Handelingen die weergeeft en zoals die haar reflex vindt in de brieven is dit zonder meer duidelijk.

* * *

Om die prediking te verstaan is het daarom nodig zich goed te realiseren wat het typische, het volstrekt eigensoortig karakter van het kruis en de opstanding van Christus is.

Dat wil zeggen: we moeten goed weten dat de betekenis ervan niet beperkt is gebleven tot Christus zelf. We moeten, anders gezegd, heel goed weten dat Christus ook en juist bij zijn lijden en sterven en opstanding de **Middelaar** was, die alles wat Hij deed uitsluitend en alleen verrichtte voor de zijnen.

Het sterven en de opstanding van Christus waren daarom, om zo te zeggen geen **geïsoleerde feiten**. Ze waren ook geen daden die door Christus **onder** de mensen en **zonder** de mensen werden volbracht, en die pas naderhand, achteraf, op één of andere wijze, en door één of ander middel, met de mensen in aanraking gebracht moesten worden om hun dan en zó ten goede te komen.

Dit is een visie die aan de onderscheiding van een zogenaamde „voorwerpelijke” en „onderwerpelijke” prediking ten grondslag ligt, maar die vloekt met alles wat de Schrift over onze Here Jezus Christus en zijn dood en opstanding zegt.

Neen, in de kruisdood en de opstanding waren de mensen, was de wereld van meetaf geheel en volledig betrokken. Ze hoorden „er bij”. Ze waren „er” ook „bij”: Ook toen Christus de via dolorosa opging, aan het kruis werd gespijkerd, onderging in de eeuwige verdoemenis en daarna opstond uit de doden tot een nieuw leven, was Hij de **plaatsbekleder**, de **plaatsvervanger** der zijnen. Ook toen had Hij al de zijnen bij zich en droeg Hij ze in zich. Hij nam ze allen met zich mee in de eeuwige dood. En daarna leidde Hij ze ook allen „in zich” door de diepten van vloek en verdoemenis in het eeuwige leven, dat Hij bij en in zijn opstanding van zijn Vader ontving. Aan het kruis werd de wereld, de mensenwereld, in Jezus Christus door God feitelijk, werkelijk verdoemd. Maar aan datzelfde kruis werd zij ook werkelijk en feitelijk in Christus met God verzoend.

En daarna, in de opstanding van de Heiland, ontvingen de zijnen in Christus metterdaad het eeuwige leven. Ze worden, om met Petrus te spreken, door de opstanding van Jezus Christus uit de doden, wedergeboren tot een levende hoop, tot een onvergankelijke, onbevleete en onverwelkelijke erfenis.

In kruisdood en opstanding werd de positie, het zijn, de existentie van allen die de Vader aan Christus gaf, ja van de gehele mensheid radicaal omgezet. De mensheid is in en door de opstanding van Christus „in Christus” inderdaad een nieuwe mensheid geworden.

Dat alles is voor ruim negentien eeuwen ergens in de buurt van Jeruzalem in en door de Middelaar Gods en der mensen, de mens Jezus Christus, echt in de historie der mensheid geschied. Het is daar echt een feit, een historisch feit, een heilshistorisch feit geworden - ook al ging het uiteraard tegelijk ook de menselijke historie zeer ver te boven!

* * *

Wat de mensheid door de dood en de opstanding van de Heiland in Christus geworden is en ontvangen heeft, wordt nu door de prediking van het woord — het woord des kruises en der opstanding — gedurende alle tijden en in alle landen tot heel de mensheid uitgedragen.

Door de prediking van het woord, men kan ook zeggen: door het gepredikte woord, wordt een blijvend contact gelegd tussen de dood van Christus aan het kruis van Golgotha en zijn opstanding in de hof van Jozef van Arimathea en de mensheid. Een contact dat

blijft voortduren tot aan de jongste dag! De werkelijkheid van de dood en de opstanding van Christus wordt in de elkaar ononderbroken opvolgende geslachten der mensen door de prediking geaktualiseerd en gerealiseerd. De inhoud en de kracht van die dood en opstanding — namelijk de verzoening met God en de vernieuwing van het leven — wordt door de prediking alle eeuwen door als door een kanaal naar de over heel de wereld verspreide mensheid geleid. Het woord waardoor dat geschiedde was daarom reeds toen het voor het eerst in de wereld weerklonk voor de gehele mensheid bestemd en op haar gericht. Die mensheid werd daardoor van het begin af aangesproken.

Zoals het **heilsfeit** van het kruis en de opstanding van Christus ten volle op de mensheid betrokken was, zo was ook het **heilswoord** van kruis en opstanding reeds van de aanvang af op die mensheid betrokken. Die werd daardoor reeds aangesproken en aangegrepen lang voor ze in haar volheid op aarde verschenen was.

Daarom moest de prediking van het woord niet op de één of andere manier, bijvoorbeeld door een zogenaamde „toepassing”, achteraf op de hoorders daarvan betrokken worden. Neen, die zijn er al in betrokken, die worden er al in aangesproken zelfs voor het nog aktueel tot hen komt. En ze komen effectief in de greep ervan zodra het aktueel tot hen wordt gesproken — ter zaligheid of, indien ze het verachten, ter verdoemenis.

* * *

Om de prediking in haar verband met het sterven en de opstanding nog wat duidelijker en **konkreter** te zien is het goed die beide heilsfeiten ook nog van uit een andere gezichtshoek te bezien. De typische functie van de prediking zal daardoor nog wat meer voor ons gaan leven.

We weten het, sinds de val is heel de mensheid in de macht van de Satan gekomen. Toen Adam, en in hem het gehele menselijke geslacht, zichzelf vrijwillig in de macht van de Boze had overgegeven, werd Adam, met al zijn nakomelingen, daarna, als straf op deze daad, ook door God zelf onder de macht van Satan gesteld. Wat Adam deed als een geheel door hem zelf verrichte **daad**, namelijk het zich buigen onder de tyrannie van de Satan, dat bracht God daarna ook zijnerzijds over hem en de zijnen als 'n door Hem, als straf op die zonde, hem opgelegd, onafwendbaar **lot**. De mensheid kwam zo in haar totaliteit, als 'n heel het menselijk geslacht omvattend volk, in de macht van een inderdaad demonische tyran, die haar daarin zou doen leven in helse verschrikking. En zolang de zonde der mensheid niet bij God verzoend en haar schuld niet volledig aan God betaald was, zou zij onder de macht van Satan blijven.

Maar zie, Jezus Christus, onze Heer en Heiland, heeft aan het kruis door zijn dood en bloedstorting de zonde en schuld der wereld volkomen weggedaan. Dat was een inderdaad ontzaglijk gebeuren. Een gebeuren van voluit wereldhistorische betekenis. Want op het moment waarop dat geschiedde wordt de Satan, de Overste dezer wereld, uit zijn machtspositie ten opzichte van de mensheid principiëel en voor goed uitgestoten. De rechtsgrond voor Satans demonische wereldheerschappij werd hem toen door Jezus Christus radicaal onder de voeten weggeslagen. Of, anders gezegd op dat moment rukte Christus de wereld uit de machtsgreep van de Boze en stelde deze onder zijn heerschappij. Dat wil tegelijk ook zeggen: onder de heerschappij van Gods genade.

Voor wie dit heeft verstaan is het duidelijk, dat door het sterven en de opstanding van Christus de situatie van allen die de Vader aan zijn Zoon gaf, ja, van heel de wereld radicaal is veranderd. Door kruis en opstanding werd de mensheid metterdaad uit de macht van de Satan losgerukt en onder de heerschappij van Christus gesteld. Of ze dat weet of niet doet daaraan niets af en doet daaraan ook niets toe. Als een volk in opstand komt tegen een tyran, die het jarenlang onderdrukt en het leger van een te hulp komende bondgenoot vernietigt de macht van die tyran, wordt dat volk op hetzelfde moment vrij. Of allen die tot dat volk behoren zich dat bewust

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.

H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Tijdelijk adres van de Redactie:

J. Bosch, Engelenbergstr. 4, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak.

Dr. W. K. van Dijk, Groningen

P. A. Hekstra, Rotterdam

Dr. D. Holwerda, Zuidhorn

Ds. P. K. Keizer, Groningen

Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven

Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.

Mr. Dr. J. Meulink, Enschede

D. W. L. Milo, Nunspeet

Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht

Drs G. Puchinger, Den Haag

Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden

Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen

Ds. B. Telder, Breda

Ds. G. Visee, Kampen

Ds. C. Vonk, Schiedam

Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

zijn of niet, of ze dat al of niet erkennen doet daarvan ook weer niets af en doet daaraan evenmin iets toe.

Welnu, zo heeft Jezus Christus door zijn dood en opstanding de zijnen uit de macht van dé grote tyran verlost. Hij heeft ze daardoor tegelijk gezet in de volle, de ware vrijheid, de vrijheid „in Christus”. Ongetwijfeld, de Satan blijft nog woeden. Hij blijft tot de jongste dag 'n zee van ellende over de wereld uitstorten. Hij jaagt met name de volken en de mensen tegen elkaar op in afkeer, wantrouwen, haat, ja, soms zelfs in orgiën van moord en verwoesting. Dat doet hij ook en vooral in de kerk. Maar ondanks dat is hij toch een verslagene. Hij is sinds Pasen een rechteloze en in feite ook een machteloze voor het aangezicht van God en van Jezus Christus. De wereld is sinds Pasen in beginsel, maar tegelijk ook waarachtig, verlost van de Boze.

* * *

Het is nu weer zo, dat het breken van de macht van Satan en de genadeheerschappij van Jezus Christus zoals die door zijn dood en opstanding een feit werd, ook weer door de prediking van het woord worden geaktualiseerd en gerealiseerd in de mensheid zoals deze successief in de loop der eeuwen op aarde verschijnt.

Wat zo in Jezus Christus een realiteit werd en wat de mensheid ook in dit ópzicht „in Jezus Christus” onaantastbaar bezit, stroomt door de prediking van het woord dag in dag uit de wereld in en wordt daardoor effectief gemaakt en naar zijn volheid gestuwd. Telkens als ergens gepredikt wordt breekt de heerschappij van Christus, zijn genadeheerschappij, zich dan en daar baan en wordt tegelijk de macht van Satan gebroken.

De prediking van het woord is dus het apparaat waarmee Christus de macht welke Hij sinds de grote Paasdag bezit — het is een „alle macht” en het is een genademacht — overal en in alle tijden metterdaad uitoefent en tot zaligmakend effect leidt in zijn gemeente en zo in heel de wereld. En zoals in de nederlaag van Satan en de overwinning van Christus de mensheid van de aanvang af betrokken was, zo is ook het woord waarin dat alles gepredikt wordt van meet af op die mensheid betrokken. Als het woord óók van Christus triomf, van zijn genadetriomf over zonde en dood is het van meet af op de mensen gericht en worden ze er van meet af door aangesproken. Toen dat woord voor het eerst op de aarde gesproken werd richtten de Heiland en zijn Geest dat tot de mensheid van alle tijden. En het prediken van dat woord is niets anders dan het aandragen en aandringen van dat woord bij allen voor wie het van de aanvang reeds was bestemd en die „er” daarom reeds „bij” zijn zodra de tekst van de preek wordt voorgelezen. ja, zodra die wordt gekozen.

C.V.

Op bezoek bij de kerk der Waldenzen

XII

Wanneer wij de geschiedenis van de kerk der Waldenzen gaan vervolgen en ook verder van verdrukking, vervolging en foltering en van duizenden martelaren dezer kerken zullen moeten spreken, die hun geloof met de dood bezegelden, dan nemen wij aan, dat dit niet naar de geest is van de thans regerende Paus Paulus VI van wie immers de persberichten verhaalden, dat hij bij een audiëntie aan „de gescheiden broeders” bij gelegenheid van het heropende Concilie te Rome, tot hen de opwekking deed uitgaan, het verleden te vergeten en veel meer het oog op de toekomst te richten, anders zouden wonden, die aan het helen zijn, maar weer worden open gereten, hetgeen alleen maar smartelijk zou kunnen zijn voor beide partijen. Wij zijn evenwel van oordeel, dat, evenals het volk Israël de opdracht kreeg, aan de volgende geslachten de wonderdaden Gods en Zijn uitredingen te verhalen, het een miskenning zou zijn van Gods gang door de geschiedenis van Zijn kerk en door het leven van Zijn kinderen, indien wij „ad majorem Dei gloriam” Zijn roemrijke daden uit het verleden niet zouden vermelden. Want Christus' Koningsheerlijkheid schittert op het luisterrijkst in de trouw tot de marteldood van Zijn broeders en zusters, die de overblijfselen van Zijn verdrukking vervullen hier op aarde. 'n Volk, dat zijn geschiedenis niet kent, gaat als volk verloren. 'n Kerk, die haar geschiedenis niet kent, neigt evenzeer ten dode en 'n kerk, die alleen maar b.v. wij hier in Nederland, zichzelf als kerk zou beschouwen zo in de geest van 't Israël van de nieuwe bedeling, beledigt Christus, Wiens Geest immers uitgestort is over alle vlees en niet maar alleen over ons Nederlanders.

Hoe meer wij ons erin verdiepen, hoe meer voor ons gaat op-glanzen dat heerlijke werk van Gods Geest ook in andere landen en dan met name hier in Italië, in deze kerken der Waldenzen, wier rijke geschiedenis onze aandacht boeit.

Wij hier in Nederland mogen ons nog gezegend weten met geringe communistische invloeden onder ons volk. Italië is een land met 5 miljoen communistische stemmers, hetgeen ruim 22 procent van de uitgebrachte stemmen uitmaakt. In dat licht bezien, kunnen wij meegevoelen met die bisschoppen op het concilie, die hoopten, dat zij hun met edelstenen bezette gouden kruisen maar aan de paus zouden kunnen teruggeven om een houten kruis ervoor in de plaats te krijgen. De paus zelf kreeg bij zijn kroning overigens van de stad Milaan een kroon cadeau, die maar eventjes 300 miljoen lire of ruim 1,75 miljoen gulden had gekost. Wij zijn nu beslist geen geldgierige judas, die de beurs draagt, wanneer wij ons de opmerking veroorloven, dat deze kostbare kroon beter zou kunnen zijn verkocht en het geld de armen gegeven, zoals er in Italië met name in het Zuiden nog zo veel zijn. De paus, welk een nederig mens hij overigens ook moge zijn, heeft dit inzicht blijkbaar niet gehad, want hij heeft de kroon aanvaard en gedragen, een kroon, die hij waarlijk niet ontving „ter voorbereiding van zijn begrafenis”, maar om meerdere glorie bij te zetten aan de kroning in zijn naar onze geloofsovertuiging hoogmoedig ambt. Des te kwalijker.

Wij hadden dezer dagen één onzer Italiaanse vrienden op bezoek, een vooraanstaand man, die zelf trouw lid is van de Rooms-Katholieke kerk. Hij wees ons hierop en zei, wanneer er iets is, geschikt om in ons land de communistische propaganda, die zo gevaarlijk is, wind in de zeilen te blazen, dan wel zulk een kroning en dat met zulk een kroon.

Laten wij overigens, ook al schrijven wij nu niet over het concilie, na deze inleidende opmerkingen allen onze gebeden vermenigvuldigen, opdat Gods Geest ook in Rome Zijn wonderen ga doen, waartoe Hij evenzeer machtig is als tot het in stand houden van de kleine groep van trouwe Evangelische belijders in dit overwegend Roomse land.

Zó ongedacht voorspoedig de harde geloofsstrijd der Waldenzen verliep in het Noorden van Italië, bij de mislukte poging van de

graaf van Trinitá om de Waldenzen in de Valleien uit te roeien, zó geheel anders was het verloop van deze geloofsstrijd in het Zuiden, waar kardinaal Ghisleri, de grote inquisiteur, zich opmaakte om de Waldenzen, die in Calabrië woonden, uit te roeien. Hij slaagde hierin maar al te goed en dat wel op een uiterst wrede wijze.

Eerst trachtte de kardinaal door overreding de Waldenzen te bewegen, hun vermeende dwaling te belijden. Toen dat niet hielp, begon hij te dreigen. Hierin vonden de Waldenzen aanleiding, zich uit San Sisto en Guardia terug te trekken. Deze evacuatie verliep goed, de gelovigen trokken zich terug in de bergen. Daarop werden zij in de bergen door de troepen van de kardinaal aangevallen. Deze moesten zich eerst terugtrekken. In de winter van 1562 tot het voorjaar 1563 streken daar de Waldenzen een lange en verschrikkelijke doodsstrijd in de bergen. Zij moesten zich ten langen leste uitgeput overgeven aan hun vijand. Onder de gevangenen was Stefano Negrino, een „barba”, die onder folteringen kort daarop in Cosenza de marteldood stierf. Er volgde toen een schrikbewind, dat zijn weerga bijna niet heeft gekend. Zestig Waldenzen werden van hoge gebouwen afgestort en vielen te pletter, anderen werden als in de dagen van Nero met hars en teer besmeerd en boven zachte vuren verbrand, welke verschrikkelijke marteldood zowel mannen als vrouwen trof. Het ergste van alles was de massamoord in Montalto. Een Roomse ooggetuige heeft daarvan een verslag achtergelaten. Daaruit vernemen wij: „allen werden opgesloten in een huis; de beul bracht hen één voor één naar buiten, blinddoekte hen en leidde hen naar een plaats, waar hij hen de strot afsneed. Na elke moord keerde hij terug om een ander slachtoffer te halen, acht en tachtig mensen vielen ten offer aan deze onmenselijke slachting. Vervolgens werden de lijken op staken gestoken en langs de hoofdweg naar de kust van Calabrië ten toon gesteld.”

Tenslotte kwam de order af voor de foltering en executie van honderd van de oudste vrouwen. Deze ooggetuige vermeldt, dat in elf dagen tweeduizend mensen werden geëxecuteerd. Wie het leven er afbracht, werd naar de galleien verbannen; de vrouwen en kinderen werden als slaven verkocht. Een zeker aantal kon in de hitte der vervolging niet staande blijven en zwoer zijn geloof af. Hun leven werd er niet veel beter van. Ook al hun eigendommen werden geconfisqueerd. Zij vervielen in de allerbitterste armoede, en alles wat zij wilden ondernemen om hun levensstaat te verbeteren, werd hun radicaal onmogelijk gemaakt. Zij mochten voorts gedurende 25 jaar onder elkander niet in het huwelijk treden. Zó slaagde de duivel er in met zijn helse trawanten het licht van het Evangelie in Calabrië te doven. Het zou daar gedooft blijven tot de twintigste eeuw, toen God ook daar weer ruimte kwam maken voor Zijn Woord en voor de belijders daarvan.

Keren wij nu naar het noorden van Italië terug. Wij moeten vooral niet denken, dat, al was nu door het Pact van Cavour voor de Waldenzen de bloedige vervolging en verdrukking geweken, dit zou betekenen, dat zij nu in ongestoorde vrede in de Valleien zouden kunnen leven als „mensen van de Valleien”. Integendeel. Het enige verschil was, dat in deze Valleien, het Ghetto der Waldenzen, de hete oorlog voor de koude plaats maakte. Eerst vestigden zich de Jezuiten te Lucerna, om van daaruit een intensieve geloofspropaganda onder de Waldenzen te beginnen. Na veertig jaar van vruchteloos werken gaven zij het op, om plaats te maken voor de Capucijners. Prior was Rorengo. Dit was een gevaarlijk man, iemand, naar een geschiedschrijver verhaalt, die de ijzeren hand onder de fluwelen handschoen verborgen hield. Hij maakte de Waldenzen gedurende meer dan dertig jaar het leven zuur. De Capucijners volgden een andere tactiek dan hun voorgangers. Zij bepaalden zich niet ertoe, alleen maar bezoeken af te leggen van dorp tot dorp, maar zij begonnen ook kleine gemeenschappen te stichten in plaatsen, waar vele jaren lang geen Rooms Katholieken waren geweest. Op deze wijze wilden zij een cel vormen in

iedere plaats en een gelegenheid scheppen voor het celebreren van de mis. Niettemin slaagden zij er in noch in Angrogna noch in Bobbio de hand te leggen op een gebouw. Succesvoller waren zij in Villar en Rorá. Maar de bevolking daar verdroeg hen toch ook niet lang. Hun aanwezigheid moede, verdreven zij de monniken. Toen zij aan de aanmaning om heen te gaan geen gevolg wilden geven, namen de bewoners van deze beide plaatsen hen op de schouders, droegen hen naar de stadsgrens en verzochten hen, heen te gaan. Tijdens deze actie der Capucijners was één hunner ergste praktijken het kidnappen van kinderen der Waldenzen. Ook het achtjarige zoontje van Dominee Gille werd op die manier vastgegrepen en naar India ontvoerd. Men heeft nooit meer iets van het kind gehoord.

Zo talrijk waren de klachten over dit kidnappen van kinderen, dat de graaf een order uitvaardigde, dat geen jongen onder twaalf en geen meisje onder tien jaren mochten worden ontvoerd, hetgeen dus inhiel, dat het legaal was om kinderen boven deze leeftijd te kidnappen. Uit dit alles blijkt wel, dat het allesbehalve vrede was, wat de Waldenzen door het verdrag van Cavour hadden verkregen. De strijd ging door, zij het ook op een andere manier, die niet minder smartelijk kon zijn.

De ergste slag evenwel trof de Waldenzen door de pest, die in 1630 geheel Italië teisterde en die ook een enorm aantal slachtoffers onder de Waldenzen in de Valleien maakte. Als een adem des doods streek deze epidemie over de Valleien neer, eerst in de Perosa Vallei en later in Prali. Gedurende de zomer van 1630 greep de epidemie snel om zich heen. Twee derde van de bevolking stierf aan de pest en gehele families werden volkomen uitgeroeid. Van de zestien predikanten overleefden slechts twee deze vreselijke epidemie, onder hen dominee Gille, die zelf zijn vier zonen ten grave zag dragen, terwijl hij als een held rondging om overal de stervenden bij te staan. De doodgravers konden het werk niet aan, waarom men ertoe moest overgaan, de huizen, waarin alle bewoners dood waren, eenvoudig in brand te steken. Meer dan 10.000 Waldenzen waren aan de pest ten offer gevallen.

Daar de gemeenten van hun herders en leraren waren beroofd, richtte dominee Gille met de ouderlingen, die de epidemie met hem hadden overleefd, een dringende oproep tot Zwitserland om predikanten te zenden. Aan deze oproep werd gehoor gegeven. Deze predikanten, die niet de oude Romaanse taal, maar Frans spraken, preekten in het Frans. Zoals bekend, was er een eeuw geleden reeds een proces begonnen om het Romaans door het Frans te vervangen. Dit proces werd nu door de komst van deze predikanten afgesloten. Frans werd nu in het vervolg de taal in de kerkdiensten. In 1629 verscheen voor het laatst de acte van de Synode der kerken van de Waldenzen in het Italiaans en het zou tot 1855 duren, voordat dit weer opnieuw zou geschieden; in de twee eeuwen, die daartussen liggen, was Frans de taal der kerk.

Inderdaad, wie de geschiedenis van deze kerken der Waldenzen nagaat, constateert met ontroering, dat, indien van één der kerken van de Reformatie gezegd kan worden, dat hun geschiedenis met bloed en tranen werd geschreven, dan van deze trouwe belijders van het Evangelie. Ook zij zijn begrepen in die rij van geloofshelden, waarvan Hebreë 11 spreekt. Ook zij zijn alleen door het geloof staande gebleven. Dominee Lentulo, de neopolitaanse bekeerling-priester uit de Rooms-Katholieke kerk, schreef een geschiedenis der Waldenzen; zijn werk behoort tot de klassieke literatuur van de Waldenzen. Een zoon van ds. Gille, ook predikant, schreef de eerste Italiaanse kroniek van de geloofsstrijd van zijn volk.

Wij hopen met U deze Waldenzen, kinderen der Reformatie, te begeleiden bij het vervolgen van hun geschiedenis door de eeuwen heen. Na zoveel doorgestaan leed was hun strijd nog niet ten einde. Hij gaat zelfs door tot in onze tijd, doch thans met de wapenen van de geest, ook al bewijst het bestaan van een eigen bureau voor rechtskundige bijstand voor deze kerken, dat er wel recht is, maar het wordt vaak ten achter gehouden en het „Doe mij recht, o God” is ook een in onze tijd nog steeds niet verstomde klacht.

P. Groen

Bevrijders en verdrukkers

(IV)

Dit wordt dan 't laatste artikel in de reeks geschreven ter gelegenheid van Charles „Van het kleine koude front”.

De lezer heeft natuurlijk al lang gemerkt dat er in dit boek een grote hoeveelheid onderwerpen wordt aangesneden en ook dat de auteur zich diepgaand bezighoudt met de gevolgen van de zondeval in het sociale en politieke leven. Het centrale punt daarbij is telkens weer dat de wandaden worden opgeroepen door wraakzucht en uitgevoerd met machtswellust. De denker en dader is telkens een mens, die zijn diepste verlorenheid niet kent, die durft heen te leven over de goede en fijnere eigenschappen welke ook tot zijn zieleven kunnen behoren en vaak is hij bovendien iemand die aan zijn bedoelingen een min of meer wijsgerig fundament tracht te verschaffen. Er is altijd wel iets te vinden, bijv. de vermeende superioriteit van het blanke ras of de eveneens ingebeelde voortreffelijkheid van de eigen wereldbeschouwing, welke altijd afgodisch van origine en satanisch van opzet is. Charles moge geen psycholoog zijn (in sommige passages geeft hij blijk weinig van individuele personen te begrijpen), hij denkt sociologisch, niet uitgaande van individuen maar van groepen die het individu in zijn mensbeschouwing en mensbejegening vormen. Dit is 'n duidelijke socialistische trek, welke echter gepaard voorkomt aan een wezenlijk christelijk inzicht in 's mensen diepste bederf. Charles ziet, wakker gemaakt door zijn gereformeerde opvoeding en gescherpt door velerlei levenservaring, zeer duidelijk in waar, hoe, waarom en waartoe de vader der leugenen zijn triomfen beoogt te vieren.

Soms heeft hij iets van een Elia, die vreest alleen overgebleven te zijn, weliswaar niet om het oordeel aan te zeggen, maar wel om de inwoners te waarschuwen voor een nog altijd aanwezig gevaar. Zoals Menno ter Braak de schoonheid ontmaskerde en de machteloosheid van een verwereldlijkt christendom aan de kaak stelde („Afscheid van domineeland” en „Van oude en nieuwe christenen”), zo doorziet Charles de infame praktijken van de terreurbedrijvers als afval van de God, die zich niet schaamde de God der Joden te zijn. En hij beschuldigt de christenen, die heulen met de aardse machten, ervan óf te half-zacht te zijn, óf al te zeer zich eveneens te laten leiden door honger naar macht en eer. In het vorige artikeltje zagen wij daarvan een treffend staaltje.

Wat onsympathiek en soms zelfs wantrouwig stemt is het feit dat Charles daarbij af en toe een hoge toon aanslaat en in zijn generaliserende denken te veel over één kam scheert. Hij denkt nu eenmaal in groepen, niet in individuen. Een zeker tekort aan mildheid is daarvan het onvermijdelijke gevolg. Dat ook een tekort aan vergevingsgezindheid hem mag worden aangewreven komt mij echter onjuist voor. Profeten hebben nu eenmaal doorgaans harde naturen. En als zij niet hard zijn dan plegen zij het te worden door hun levensgang vol teleurstelling en miskenning.

Charles gaat echter bepaald over de schreef wanneer hij, zich rechter voelend in dit aards bestel, met bevoegdheid de sleutelen van het hemelrijk te bedienen, mensen naar de verdoemenis verwijst. Wij zagen dat al in de passage over Tirol, waarin hij als zijn vermoeden uitspreekt, dat God, ondanks het oostenrijkse volkslied keizer Franz Joseph niet heeft behoed maar dat de duivel deze zal hebben gehaald. De oude keizer moge geen brave jongen zijn geweest en mede schuldig hebben gestaan aan het lijden van zijn echtgenote en van zijn zoon Rudolf, hij moge gevangen Italianen hebben laten kwellen en martelen, hij moge een belachelijk bijgelovige rooms-katholiek zijn geweest en zich hebben verpoosd in de armen van een even naieve als slimme toneelspeelster, van zijn einde weten wij niets, van zijn verschijnen voor de Koning der koningen helemaal niets.

En dan is daar het geval Erich Wichmann, die de kwalijke reputatie heeft in ons land de eerste fascist te zijn geweest. Een wonderlijke snuiter die in een blaadje „Dietbrand” (hoe germaans, niet?) werd herdacht (1934) met een greep uit zijn mallotige geschriften.

Wichmann was toen al ter ziele, gestorven nadat hij bij een watersnoodramp te hulp snelde en te veel vroeg van zijn kennelijk vrij teer gestel. Nu was Wichmann een dwaas, misschien wel een psychopaath, waar Charles hem voor houdt. Zijn bewonderaars huldigen hem als een „vervoerde”, maar één enkel regeltje tegen onze vaderlandse democratie is voor Charles voldoende om uit te vallen:

„Genoeg, voor altijd, van deze „vervoerde”. „Naar de hel met hem”.

Naar de hel, in de betekenis van dodenrijk, is bedoelde geniale gek al lang vertrokken, maar of hij is of zal worden overgegeven aan de tweede dood, dat valt — gelukkig — buiten Charles' waarnemingsvermogen en competentie.

Charles moest niet zo vloeken, al schrijft hij ergens sommige vloeken terwille van het lezerspubliek te hebben geschrapt.

Ook Charles ontkomt niet aan de Jehu-ijver, waarvan hij — zonder de term te gebruiken — christelijke voorgangers uit verleden en heden beticht. Wij mogen hem in dit laatste bijvallen — ik ben niet onwillig zulks te doen — dat geeft hem nog niet de bevoegdheid Gods naam ijdel te gebruiken of te doen alsof hij in een reeds begonnen laatste gericht het vonnis mag vellen. Dit is gebrek aan ootmoed en hij moge bedenken — wij trouwens ook — dat wij zullen worden gemeten met onze eigen strenge maat.

Onze bespreking zou niet volledig zijn, indien wij niet nog op één passage de aandacht vestigden. Wij lezen op blz. 186:

„Het lijkt nu, dat er maar één keus is: tegen het fascisme. Zo eenvoudig is het helaas niet. De mens heeft een indrukwekkend vermogen tot corruptie. Die vandaag strijdt tegen onrecht, kan morgen verdrukker zijn. De gewelddadige strijd voor een goed doel is maar een éknuursbloem; hij blijft meestal maar al te kort respectabel. Het is weér overmacht voelen, sabelrinkelen, snoeven, het gevang intrappen, intimideren, vernederen, doodslaan, ophangen, veroveren. Dat laatste heet dan „bevrijden”, maar de rationalisering, dat dit tenslotte allemaal bevrijding zal betekenen, het helaas wat bloedige geboorteproces is van een betere wereld, is pover. Want er is geen morgen, er is alleen nu. En als er nu het machtsdriftige doodhakken is, is dat wat op aarde blijven zal voor wie het gedaan of gezien heeft.”

Van deze passage moesten wij, moesten alle vrijgemaakten, stil worden. De bevrijders kunnen ogenblikkelijk verdrukkers worden.

INHOUD:

Zie, zonen zijn een erfdeel des Heren	H. d. J.
Het wonder der prediking	C. V.
Op bezoek bij de Waldenzen	P. G.
Bevrijders en verdrukkers	P. A. H.
Prof. Vollenhove emeritus	C. V.
Twee conferenties in Montreal	J. M.
Nuchter blijven	C. G. B.
Boekbespreking	
Persschouw	
Kerknieuws	

De geschorsten, de afgezetten, de uitgedrevenen, zij kunnen in zeer korte tijd zelf schorsers, afzetters, uitdrijvers worden. En menig-een is het geworden.

Psychologisch gezien is dat best verklaarbaar. Zij, die zich persoonlijk gekrenkt gevoelden door een afzetting, zij zijn gaan zinnen op wraak en zochten een object, en een broeder of de broeders werden het slachtoffer. En dat vaak in de naam van een noodzakelijke zuivering.

Men nam van de eerste verdrukkers maar al te graag de methoden over. Er is in onze kerken te weinig aan God geklaagd over het ons aangedane onrecht. Al te gauw maakte de nederigheid, de verwondering over de uitredding plaats voor een oplaaien van de machtsdrift en dan moet er gesneuveld worden. „God wil het”, is dan de kruistochtenleuze. Ik dacht dat God ons allemaal op de knieën wilde hebben om moeizaam en levenslang het onkruid in de eigen ziel te wieden en om te leren de ander uitnemender te achten dan zichzelf.

God is Liefde. Maar velen onzer zijn ten prooi gevallen aan de tanatische zinnelijkheid, welke behagen scheidt in het laag-neerzetten van mede-broeders. Ach, lijfstraffen zal men niet toedienen, wij hebben tenslotte de scheiding van kerk en staat en de staat heeft al lang de martelkamers afgeschaft. Maar geestelijk en psychisch leed, en daardoor ook indirect lichamenlijk leed, dat brengen de ijveraars wél toe.

Ikabod. De eer is weg.

Tenzij wij eindelijk — moeizaam, hinkend en struikelend weliswaar — gaan wandelen als kinderen des Lichts.

Omdat de vorst der duisternis is verslagen en omdat onze priester-koning, de Levensvorst van Patmos, komende is, met haast.

Rotterdam.

P. A. Hekstra

Prof. Vollenhoven emeritus

Op 26 oktober j.l. heeft prof. Vollenhoven, precies zeven en dertig jaar nadat hij inaugureerde, zijn professorale arbeid aan de V.U. neergelegd.

Dat is een gebeurtenis om even bij stil te staan. Want daarmee werd een tijdperk afgesloten. Niet alleen in het leven van Vollenhoven, maar ook in dat der V.U. Vollenhoven was de eerste hoogleraar aan de Vrije Universiteit die zich geheel kon geven aan de studie van de wijsbegeerte. Zijn werk zal door vier opvolgers worden voortgezet. Maar dit is het belangrijkste niet. Dat is het werk van Vollenhoven. Daarover is veel te zeggen. Want Vollenhoven heeft lang en hard gewerkt.

Als ik aan dat werk denk komt mij speciaal de tijd vóór de wereldoorlog voor de geest te staan. Toen stond Vollenhoven midden in het gereformeerde leven. Later verbleef hij meer in de ijle hoogten van de gespecialiseerde wetenschap waarheen hem maar weinigen konden volgen. Maar voor 1940 schreef hij in de *Standaard* en publiceerde hij zelfs „meditaties” in een geïllustreerd weekblad!

Toen stond hij in het middelpunt van het gereformeerde studentenleven. In die jaren kwam uit zijn indrukwekkende inaugurele, christelijke logica en vooral zijn „Het Calvinisme en de reformatie der wijsbegeerte”.

Tot in het diepst van zijn wezen gebonden aan de Schriften, beschikkend over een fabelachtige kennis van de geschiedenis van het menselijk denken en met grote piëteit voor de mannen van de eerste generatie van het Calvinistisch reveil der negentiende eeuw, wees hij nauwkeurig aan waar het calvinistisch leven en denken in de klem van paganistische constructies was gebleven. En hij wees, met zijn zwager Dooyeweerd, de weg naar de bevrijding uit deze gevaarlijke syntheses.

Wat was het toen een schone tijd. Midden in de malaise die het gereformeerde leven in de twintiger jaren teisterde begon het. Behalve Vollenhoven en Dooyeweerd werkten in dezelfde geest Schilder, Janse, de Graaf. Er gebeurde wat! Vooral onder de jeugd. Er kwam in plaats van resignatie en lethargie, geestdrift en élan. Jongeren die meegesleurd dreigden te worden door afvallige theologie en filosofie werden behouden. In heel velen groeide het besef dat het heerlijk is gereformeerd te mogen zijn.

In die jaren van voor de oorlog werd Vollenhoven, juist om wat de essentie van zijn streven was, ook het voorwerp van felle, soms zelfs venijnige kritiek. Die uitte zich in de pers. En nooit zal ik vergeten welke harde oordelen er ook over zijn werk werden geveld op de (geheime) synodevergaderingen in 1942.

Maar in die dagen beleefden we het ook dat Vollenhoven en Schilder — de laatste logeerde daarvoor dagen lang bij de eerste — over alle toen in geding zijnde leerkwesties — genadeverbond, zelfonderzoek, gemene gratie, onsterfelijkheid en substantialiteit der ziel, twee naturen van Christus, pluriformiteit der kerk — in volledige homogeniteit rapporten opstelden voor de synode van Sneek-Utrecht.

Prachtig werk verrichtte Vollenhoven ook in de ernstige crisis die het kerkelijk leven in 1943/44 schokte. Helaas kwam daarna de breuk. Ik zal daar hier nu niet over spreken. En Vollenhoven én wij — Schilder vooral — hebben daar diep geleden.

Voor de doorwerking van het levenswerk van Vollenhoven was ze zonder meer funest. In de gereformeerde wereld leende men na de wereldoorlog meer het oor aan de vertogen van de

midden-orthodoxie dan dat men luisterde naar de over antithese en dodelijk gevaarlijke synthese sprekende getuigenissen van Vollenhoven en de zijnen. Als ik het goed zie is de invloed van Vollenhoven's ideeën thans speciaal onder de theologen minimaal. Prof. van Peursen schreef niet zo lang geleden dat de sympathiserenden met de wijsbegeerte der Wetsidee voornamelijk onder de vrijgemaakten en in de rechtervleugel der synodaal-gereformeerden worden gevonden.

Zo ging Vollenhoven „met emeritaat”. Maar hij is gelukkig nog gezond en vitaal. En hij zal blijven werken tot God daar een eind aan maakt. Ik hoop dat hij nog veel zal schrijven. Vooral om de geesten van deze tijd te beproeven en de Schrift, die hij zo door en door kent, te laten spreken midden in de noden, de strijd en de verwarring van onze dagen.

C. V.

Twee conferenties in Montreal

De wereld gonst van de conferenties. Ook van de kerkelijke conferenties. Ze zijn niet allen even belangrijk. En het rijk van de Here Jezus Christus komt niet door het beleggen van conferenties maar door het evangelie dat mensenharten beweegt tot geloof en gehoorzaamheid, die uit het geloof is. Dat evangelie werkt vaak in stilte, buiten de publiciteit zoekende conferenties om.

Het is dan ook niet de bedoeling in ons blad alle kerkelijke conferenties te vermelden. Er zijn conferenties die onze aandacht wel verdienen. Ik reken daartoe de conferenties waarop in dit opschrift bedoeld wordt. Het opschrift is afkomstig niet van mij, maar van ds. J. C. Maris, Christ. Geref., die in „Getrouw” van september o.a. schreef:

Ir. de maand juli werd in Montreal, Canada, een conferentie gehouden van de commissie voor „Faith and Order”, eens een zelfstandige organisatie maar nu een onderdeel van de Wereldraad van Kerken. „Faith and Order” houdt zich, zoals de woorden aanduiden, vooral bezig met vragen betreffende de leer en de kerkinrichting. Inderdaad heeft men zich sinds de eerste conferentie — die van 1927 in Lausanne — met deze vragen onledig gehouden. Ze zouden trouwens stof te over bieden om aan één stuk door te vergaderen. De uitkomst van 1927 was, dat de verschillen tussen al de vertegenwoordigde kerken, niet alleen op het terrein van de leer, maar ook op dat van de kerkinrichting en kerkregering, veel groter waren dan men ooit had vermoed.

Toen men tien jaar later weer bijeenkwam, kon men niet veel anders doen dan dit resultaat bevestigen. Dat was tragisch genoeg. Wat nu? Ogenscheinlijk waren er maar twee redelijke mogelijkheden: zich bij de geconstateerde verschillen van overtuiging neerleggen, of verder studeren en verder spreken in onvoorwaardelijke onderwerping aan de Heilige Schrift als het geïnspireerde, gezaghebbende Woord van God. Maar — die gemeenschappelijke grondslag ontbrak. Er was dus geen voldoende basis voor het gesprek. Toch werden de pogingen niet gestaakt. Integendeel, Faith and Order heeft zich, trots alle verschillen, de totstandkoming van één wereldkerk van meet af ten doel gesteld. Men dient dit bij de beoordeling der beweging — en daarmee van de Wereldraad van Kerken — wel in het oog te houden. Iedere conferentie, ook die van Montreal, is een stap verder in de richting van de eenheid. Daarbij was het opmerkelijk dat deze laatste conferentie gehouden werd in de door en door Roomse provincie Quebec. Het was dan ook heel wat meer dan een formaliteit dat de vergadering door de kardinaal werd toegesproken.

De gehoopte eenheid omvat zeer beslist ook de Rooms-Katholieke Kerk. Het gaat gelijk op: Roomse vertegenwoordigers op Wereldraadbijeenkomsten; Protestant op het Vatikaanse Concilie. Wie de wederzijdse literatuur leest,

weet maar al te goed dat dit over en weer serieus genomen wordt. Het is hoogst onwaarschijnlijk dat men er op terug zal komen. Van hieruit moet het verder op weg naar de eenheid. „Consensus” was het woord dat in Montreal veel werd gebruikt: de besprekingen richten zich op een **overeenkomst**. Maar wanneer daarbij geen sprake is van onvoorwaardelijk buigen voor het gezag der Heilige Schrift, kan zulk een consensus alleen maar het karakter dragen van een compromis, het zoeken van de grootste gemene deler, of liever nog, van een zodanige formulering dat alle partijen er zich in kunnen vinden, of — menen dat zij het er wel mee eens kunnen zijn.

Na deze informatie schrijft ds Maris dat er heel wat christenen zijn die het nauwelijks de moeite waard achten, aan deze dingen aandacht te schenken. Waarom? Zij hebben hun eigen kerkelijk leven en staan wel zover af van deze oecumenische beweging, dat zij denken, dat de kerken waar zij toe behoren er immuun voor zijn. Ik heb een vermoeden dat ds Maris hierbij voornamelijk gedacht heeft aan christenen uit de kerken die hij mag dienen. Het komt mij voor dat het door hem gesignaleerde verschijnsel zich ook onder ons voordoet. Onder ons is wel van meetaf aandacht geschonken aan de gevaren van de oecumenische beweging. Denk aan het boek van dr C. van der Waal dat reeds in 1951 bij Boersma in Enschede verschenen is. Antithese of Synthese? „De oecumenische beweging beschreven en getoetst”. De schrijver heeft zich met de reuzenorganisatie van de Wereldraad van Kerken breed en diep indringend beziggehouden. Hij heeft in dit boek opgeroepen de geesten te beproeven. Een werk dat ieder, die met de oecumenische beweging in aanraking komt of die erdoor geboeid wordt zou moeten bestuderen. Maar met het verschijnen van dit boek is de kous niet af. Er moet aandacht voor zijn. Er moet oecumenische aandacht zijn. De beweging van de huidige oecumene is buitengemeen. En de beweging die deze beweging te weeg brengt is nog omvangrijker. Men kan geen publiciteitsmedium ter hand nemen of men ontmoet er de oecumene. En we mogen zeggen zonder overdrijving, schier altijd „pro”. Op zijn zachtst: volkomen kritiekloos. Kritiekloos staan tegenover deze beweging is een gevaarlijke zaak.

„Vooruitstrevende jongeren zijn geneigd het als conservatisme te beschouwen”, schrijft ds Maris, „wanneer hun kerk zich afzijdig houdt en geen voorlichting geeft”. „Het gevaar is er dat zij bij gebrek aan de nodige leiding, oppervlakkige sympathieën gaan koesteren voor de oecumene, teneer omdat er altijd maar op gehamerd wordt dat de verdeeldheid de grote zonde van de kerk is. En de gestadige droppel holt de steen uit”.

Het komt mij voor dat hier belangrijke dingen worden gezegd. Het gestadig herhaalde argument, dat de verdeeldheid de grote zonde van de kerk is, is een argument dat niet nalaat invloed uit te oefenen op jonge mensen. In onze kringen ook. Vooral als men er

vaart dat in eigen kring er spanningen zijn omtrent de vraag: kunnen wij vrijgemaakten, elkaar nog blijven vasthouden in één gemeenschap van Christusbelijders of zal die eenheid vroeg of laat uitéenspatten?

Alleszins begrijpelijk dat het gestadig herhaalde argument van de zijde van de oecumenisten, dat de verdeeldheid de grote zonde van de kerk is, niet nalaat bij de jeugd in onze kringen indruk te maken. De oecumenisten hebben met dit gezegde een scherpe pijl op hun boog. Men beroept zich op een woord van Christus Zelf. Dit woord is er. Het staat in Joh. 17. En het staat er niet voor niets. In de leugenleuzen waarmee de oecumenische beweging wordt aangeprezen is dit een korrel waarheid. De leugen komt heel vaak gemengd met een waarheidsmoment. Zo kwam de verzoeker tot de Here Jezus in de woestijn en op de tempel en op de berg. Zo kwam hij in het paradijs tot Eva. Hij is dan het gevaarlijkst. Als de oecumenische beweging de eenheid der christenen accentueert dan is dit juist.

Zij verzwijgt er echter een heleboel bij. In dat wat zij verzwijgt schuilt de leugen. En het gevaar! De oecumenische beweging zwijgt over de vrijzinnigheid, het modernisme en de „macht der vrijzinnige theologanten” (Zuidema) in de kerk. Zij gaat er „lakoniek van uit dat elke kerk en ieder van haar leden Christus toebehooren”. Zij weet van geen Bultmann. Van geen ijselijk ongelovige theologie in Noord Amerika. Zij weet van geen Zwingli-groep in de Ned. Herv. Kerk in ons vaderland. „Dit alles wordt doodgezwegen” heeft nog eens Zuidema geschreven. Deze beweging weet van geen ontrouwe predikers en van geen ontrouwe prediking.

Ds Maris vertelt verder in „Getrouw” dat de Internationale Raad van Christelijke Kerken in het zelfde Montreal in Canada een conferentie heeft gehouden en wel op hetzelfde tijdstip. Ik citeer nog eens. Hij schrijft:

Tegenover het Wereldraadstreven naar één grote Kerk, werd de nadruk gelegd op het **bewaren** van ware christelijke kerken. Dit thema van de conferentie sluit zich nauw aan bij het gebed van Christus in het veel misbruikte Joh. 17: „Heilige Vader, bewaar ze in Uw naam”. Het is de ICCC wel eens kwalijk genomen, dat ze bijeenkomsten hield gelijktijdig met de Wereldraad. Het is ook wel te begrijpen, dat men dit van de zijde van de Oecumene alles behalve prettig vindt. Toen enkele jaren geleden de ICCC organisatie in Nederland de Oecumenische Raad nadrukkelijk had uitgenodigd op haar jaarlijkse bijeenkomst in Utrecht om deel te nemen in een principiële discussie over de huidige stand van de vrijzinnigheid, is er van die discussie praktisch niets gekomen. Wel verscheen kort daarop een artikel in een Deens blad waarin beweerd werd dat de secretaris van de organisatie had verklaard dat van nu af aan een andere gedragslijn zou worden gevolgd, dat de houding ten opzichte van de Wereldraad zou worden herzien en dat de ICCC in het vervolg geen vergaderingen meer zou beleggen gelijktijdig met de Wereldraad! Omdat de secretaris zich van geen van deze dingen iets bewust was, werd contact gezocht met de redactie van het blad in Kopenhagen. Men schreef terug dat het bericht inderdaad zo was opgegeven en dat men zich met de betrokkene in verbinding zou stellen. We zouden er dan wel nader van horen. Maar ook na herhaald aandringen onzerzijds hulde de redactie zich in stilzwingen!! Wij laten dit nu maar voor rekening van degene, die op deze wijze meende de oecumene te moeten dienen. Het bewijst intussen wel dat men van die zijde wat graag de stem van de ICCC zou smoren.

En dit:

Sommigen menen dat de ICCC het beste op grote afstand van de Wereldraad van Kerken zich kan bezig houden met de belangen, resp. de eenwording van de Bijbelgetrouwe Kerken. Men vergeet dan echter 'n heel belangrijk ding. Als ik waarlijk een christen ben, dan behoort ik bij de Kerk van Jezus Christus. Dan ben ik er persoonlijk bij betrokken, als er een organisatie is die de Kerk van Christus in de wereld zegt te vertegen-

woordigen en haar belangen, vooral haar eenheid, te dienen. Niemand kan mij dat recht betwisten. Ik zou zelfs ontrouw zijn, als ik mij afzijdig hield, vooral wanneer naar mijn overtuiging de ware Kerk van Christus daardoor niet gediend, maar bedreigd wordt. En daarom heeft de ICCC ook thans in Montreal haar stem laten horen. Een keur van sprekers heeft het thema van verschillende zijden belicht. Hoewel de deelnemers voornamelijk uit Canada en Amerika kwamen, waren er toch in totaal 14 landen vertegenwoordigd. Voor Nederland waren aanwezig de heer Warnaar en ds. Maris, die resp. gesproken hebben over „Bijbelse oecumenische gemeenschap” en „De Oosters-Orthodoxe Kerken”. Het zou ons te ver voeren alle sprekers en onderwerpen te vermelden, laat staan een samenvatting te geven van het gesprokene. Het ligt trouwens in het voornemen de referaten gebundeld uit te geven. In het algemeen kan gezegd worden dat de toespraken op hoog peil stonden en dat de sfeer van

de conferentie uitstekend was. Wij bewaren aan Montreal dan ook de aange naamste herinneringen. Dank zij het feit dat enkele van onze afgevaardigden als vertegenwoordigers van hun eigen pers en radio toegang hadden tot de Faith and Order conferentie en de daar gegeven pers-conferenties, beschikten zij over inlichtingen uit de eerste hand, hetgeen voor een juiste beoordeling van het grootste belang is. Van betekenis is voorts dat de ICCC vergadering de aandacht trok van pers, radio en TV, met als gevolg enkele uitstekende artikelen en reportages. Op deze wijze heeft het getuigenis van de ICCC zeer velen in Canada bereikt, die er anders onkundig van waren gebleven. Deze moderne communicatiemiddelen zijn nu eenmaal van geweldige betekenis en wie iets tot de wereld te zeggen heeft, zal er gebruik van moeten maken. Dit is één van de voordelen van het houden van een conferentie als deze.

J. Meester.

Nuchter blijven

Veel aandacht wordt er in de kerkelijke pers gegeven aan de kerkelijke schorsingen, die in de laatste tijd binnen het kerkverband als tuchtmaatregelen toegepast zijn. En ik meen dat dit goed is, voorzover het zaken betreft die openbaar geworden zijn en het kerkelijke leven in het algemeen aangaan. Maar het is toch nodig daarbij nuchterheid te betrachten. Hoe ernstig, diep ingrijpend zulke tuchtmaatregelen ook zijn: ze mogen niet zwaarder geladen worden, dan strikt noodzakelijk is. Ze mogen niet in het emotionele vlak betrokken worden. Ik meen dat dit, zij het onbedoeld, wel gebeurt wanneer men aan schorsingen in het ambt direkt in principe verbinden gaat de buitensluiting buiten het koninkrijk der hemelen. Nu denk ik aan het artikel van dr. J. Stellingwerff. „Kerkelijke situatie-tekening” in Opbouw van 27 september j.l. Ik noem dit maar als voorbeeld. Op dezelfde wijze wordt er meer over kerkelijke schorsingen geschreven. Dr. Stellingwerff schrijft daar dat de woorden en daden van de twee geschorste predikanten „behoren tot de zonden en grove feiten, die hen voor de wereld eerloos maken, en die bij een gewoon lid der Kerk hem der afsnijding waardig maken. Daarmee zijn al die vrijgemaakt-gereformeerden, die het grotendeels met deze twee predikanten eens zijn, in de ban gedaan. Zij zijn der afsnijding waardig. Hen moet verkondigd worden dat ze geen deel in Gods Koninkrijk hebben.”

Nu weet ik wel, dat er zo ook in de veertiger jaren wel over schorsingen gesproken en geschreven is. Maar ik meen dat zo niet recht onderscheiden wordt. Wanneer bij de schorsing direkt verwezen wordt naar het Avondmaalsformulier en de zonde wordt gekwalificeerd als begeren om secten en muiterij in kerken en wereldlijke regeringen aan te richten, zoals dat bij de schorsing van prof. Schilder is gebeurd, ja, dan sluit dat, bij verharding in de zonde, de buitensluiting buiten het koninkrijk der hemelen in! Maar niet elke schorsing in de ambtsbediening is van dien aard. Dat mogen wij mijns inziens niet lezen in art. 79 en 80 der K.O. Deze artikelen luiden:

„Wanneer dienaars des goddelijken woords, ouderlingen of diakenen een openbare zonde bedrijven, die der kerk schandelijk, of ook bij de overheid strafwaardig is, zullen wel de ouderlingen en diakenen terstond door voorgaand oordeel des kerkerads derzelver en der naastgelegene gemeente in hun dienst geschorst of daarvan afgezet worden, maar de dienaars alleen geschorst worden. Of deze geheel van de dienst af te zetten zijn, zal aan het oordeel der classe staan, met advies van de in art. 11 genoemde deputaten der particuliere synode.

Voorts onder de grove zonden, die waardig zijn met opschorting of afstel-

ling van de dienst gestraft te worden, zijn deze de voornaamste: valse leer of ketterij, openbare scheurmaking, openlijke blasphemie, simonie, trouweloze verlaten van zijn dienst of indringing in eens anders dienst, meinedigheid, echtbreuk, hoerij, vuil gewin; kortelijk, alle de zonden en grove feiten, die den bedrijver voor de wereld eerloos maken, en in een ander gemeen lidmaat der kerk der afsnijding waardig zouden gerekend worden.”

Het is duidelijk, dat art. 79 begint met het noemen van zonden, die bij een gewoon lid van de gemeente zouden nopen tot afhouding van het Avondmaal en bij verharding in de zonde ook tot buitensluiting buiten het koninkrijk der hemelen. De overeenkomst met art. 76, waarin over deze tuchttoefening gehandeld wordt, is zeer sterk. Als dergelijke zonden door een ambtsdrager bedreven worden kan hij natuurlijk niet in zijn ambtsbediening gehandhaafd worden. Dat zegt art. 79. Maar dan geeft art. 80 daar een verdere uitbreiding aan met het woordje: „Voorts”. Dat dit een uitbreiding is, blijkt wel daaruit, dat van de zonden die hier genoemd worden, zeker niet zonder meer gezegd kan worden dat ze voor de wereld eerloos maken. Denk alleen maar aan de ketterij. Zelfs een Jehova-getuige is voor de wereld niet eerloos en wie zou iemand van het Leger des Heils der afsnijding waardig achten wegens zijn dwaling inzake de leer aangaande de kerk en de sacramenten? Wanneer art. 80 dan eindigt met het: „kortelijk”, dan is dit niet al het vóórgaande samenvattend, maar wat er nog zou moeten volgen. Alle zonden kunnen niet opgenoemd worden, maar daartoe behoren zeker al die zonden, die de bedrijver voor de wereld eerloos maken en een gewoon lidmaat der afsnijding waardig.

Dat ook art. 80 nog niet een volledige opsomming wil geven, blijkt daaruit, dat uitdrukkelijk gezegd wordt, dat de genoemde zonden de **voornaamste** zijn. Er zijn dus ook nog wel andere zonden, die schorsings- of afzettingswaardig zijn. Onze kerkenordening is geen wetboek. Ze geeft alleen een richtlijn aan.

Dat in art. 79,80 niet alle zonden genoemd worden en dat wij zeker uit een schorsing niet zonder meer mogen concluderen dat zo iemand afsnijdingswaardig wordt geacht, blijkt ook wel uit art. 53 der K.O. Daar wordt ook over schorsings- en afzettingswaardigheid gesproken in verband met de ondertekening van de drie Formulieren van enigheid der Nederlandse kerken. Ook het ondertekeningformulier zelf spreekt van schorsing als een predikant een tegen de belijdenis ingaand gevoelen zou propageren of weigeren zou zich aan het oordeel van de kerkeraad, classe en

synode te onderwerpen, nadat zijn gevoelen onderzocht is.

Er zijn dan ook wel synode-uitspraken waarin de consequentie van afsnijding van afgezette predikanten uitdrukkelijk afgewezen wordt. Ik denk aan de uitspraak van een part. synode gehouden te Zutphen 1620: „De synode, naarstiglijk acht nemende op zekere vraag, kan niet anders oordelen dan dat de afzetting van de remonstrantse predikanten niet een excommunicatie is.”

Opmerkelijk zijn ook de volgende uitspraken:

„Afgezet zullen worden de dienaren die een valse leer brengen, zo zij na voldoende vermaand te zijn daarmede niet ophouden;

eveneens zij die niet gehoorzamen aan hun door de kerkeraad gegeven heilige, uit Gods Woord geputte vermaningen;

en zij die van zulk een schandelijk leven zijn, dat het burgerlijke straf of afsnijding verdient;

en zij die geheel ongeschikt en onbekwaam zijn, zodat hun bediening in het geheel niet opbouwend is.” (Antwerpen, mei 1564).

„Onbekwame predikanten zullen en moeten afgezet worden, opdat het grote onheil en nadeel, dat hieruit rijst, moge geweerd worden.” (Groningen 1607).

Dit zijn enkele gegevens, ontleend aan Dr. F. L. Bos: „De orde der kerk”. Ik vermoed dat ze wel met andere vermeerderd kunnen worden.

Wanneer het optreden van een predikant in een gemeente van dien aard is, dat de kerk daardoor afgebroken wordt in plaats van gebouwd, moet dat dan maar worden geduld, moet de gemeente daaraan dan maar opgeofferd worden? Ik weet wel, hier is de uiterste voorzichtigheid geboden. Want wat is afbraak en wat is opbouw? Een predikant kan van oordeel zijn dat hij de gemeente zo recht bouwt en een kerkeraad kan dat werk als afbraak kwalificeren. Juist in zulke omstandigheden is het zo bitter noodzakelijk, dat gewaakt wordt voor een eenzijdig oordeel en dat in een geordend kerkelijk leven een kerkeraad nimmer overgaat tot eigenmachtige daden, zonder medewerking van het kerkverband.

Is er sprake van een openbare grove zonde, die voor de wereld eerloos maakt, dan is de zaak niet zo moeilijk. Maar juist wanneer bepaalde daden verschillend beoordeeld kunnen worden, moet alle subjectiviteit worden geweerd. Vandaar dat onze kerkenordening geen enkele andere schorsing van een dienaar des Woords kent dan met medewerking van het kerkverband. Vrijwillig hebben de kerken hun tuchtrecht over ambtsdragers laten beperken door het kerkverband, om meerdere rechtszekerheid te scheppen voor de ambtsdragers. Ik begrijp er dan ook niets van hoe het mogelijk is, dat een kerkeraad, wanneer de naastgelegen kerkeraad medewerking weigert en ook een beroep op de classis afgewezen wordt, een schorsing van een predikant kan doorzetten, terwijl er ook nog niet eens eenstemmigheid in eigen kring is. Let wel, ik begrijp er niets van dat dit mogelijk is in een geordend kerkelijk leven. Het gaat niet over theoretische mogelijkheden, of er nimmer een situatie kan ontstaan, waarin een kerkeraad geheel zelfstandig zou kunnen en moeten optreden. Ik begrijp er ook niets van dat een classis, die eerst medewerking aan een schorsing heeft geweigerd, naderhand het handelen van een kerkeraad, die doorzet met een beroep op art. 31 K.O., kan goedkeuren.

Ik begrijp er ook niets van, dat door een beroep op art. 31 K.O. een ander artikel van de kerkenordening, art. 79, buiten werking kan worden gesteld. En ik meen dat het zeer noodzakelijk is dat deze dingen open besproken worden. Hier is meer aan de hand dan een „incident”. Het gaat hier om kerkrechtelijke beginselen, waarover onder ons zekerheid moet komen.

Zwolle.

C. G. Bos

Naschrift:

Graag nemen wij dit artikel van ds Bos op. Ik kan het evenwel niet anders zien dan

dat hij zich in de betekenis, de strekking van het woordje „voorts” en dus van de zin die het inleidt vergist.

Naar zijn opvatting bevat die met „voorts” beginnende zin een **uitbreiding** van de zonden die volgens art. 79 van de kerkorde een ambtsdrager schorsingswaardig maken. Ze noemt dus een **nieuwe reeks zonden** naast die welke reeds in de voorafgaande zin werd genoemd.

Maar dit is dunkt mij onjuist.

Het woordje „voorts” leidt duidelijk een zin in die de „openbare grove zonde die der Kerk schandelijk of bij de overheid strafwaardig is” en die een schorsing van de ambtsdrager welke haar bedreef noodzakelijk maken, **nader specificeert**. In de met „voorts” beginnende zin wordt namelijk een aantal — niet alle — zonden genoemd die metterdaad der Kerk schandelijk of bij de overheid strafwaardig zijn! Met de uitdrukking „openbare grove zonde die der Kerk schandelijk of bij de overheid strafwaardig is” worden de zonden die een kerkedienaar schorsingswaardig maken om zo te zeggen **in het algemeen en formeel** getypeerd. In de met „voorts” beginnende zin worden ze meer **in bijzonderheden en materieel** omschreven.

Prof. Rutgers schreef in zijn verklaring van het in geding zijnde Kerkordeartikel terecht: „Voorts wordt de uitdrukking „een openbare grove zonde bedrijft die der Kerk schandelijk, of bij de Overheid strafwaardig is,” als uitdrukking, waarom censuur bij kerkedienaren wordt toegepast, **nader nog omschreven** in art. 80, dat bij art. 79 behoort”. En ds Jansen schrijft over de zin met „voorts”: „Nu volgt een **opsomming** van de voornaamste tuchtwaardige zonden bij de ambtsdragers.” Men ziet: en Rutgers en Jansen wijzen de gedachte van een **uitbreiding** af. Ze zeggen terecht dat in de met „voorts” beginnende zin gegeven opsomming van zonden alleen maar een **nadere verbijzondering** gegeven wordt van de openbare grove zonde waarover het in het voorafgaande art. ging.

Een tweede vergaande beging ds Bos m.i. toen hij zijn opvatting, dat de zin welke met „voorts” begint een „uitbreiding” bevat, ging bewijzen met de opmerking dat van de zonden die daarin genoemd worden zeker niet zonder meer gezegd kan worden dat ze voor de wereld eerloos maken. Deze opmerking is **op zichzelf** volkomen juist. Maar ze heeft niet de bewijskracht die ds Bos er in meent te vinden!

De in de art. 79 en 80 gevolgde redenering is immers zo: Art. 79 zegt: een kerkedienaar welke een openbare zonde bedrijft die der kerk schandelijk is, of ook bij de overheid gestraft wordt zullen geschorst enz. worden. In deze zin worden tweeërlei zonden genoemd. Zonden die uitsluitend in en door de kerk gestraft worden en zonden die — ook! — bij de Overheid strafwaardig zijn. Ik schreef: óók bij de Overheid strafwaardig zijn. Want de hier bedoelde bij de overheid strafwaardige zonden zullen zeker ook altijd kerkelijke straf ten gevolge hebben.

Daarna worden in art. 80 enkele van dit soort zonden met name genoemd. Men kan in de daarin gegeven opsomming duidelijk merken dat de opstellers metterdaad dachten aan zonden die speciaal voor de kerk schandelijk zijn — valse leer of ketterij, openbare scheurmaking enz. — en aan die welke daarbij ook door de overheid gestraft worden - meenedigheid, vuil gewin enz.

Aan het einde van dit artikel wordt dan een samenvatting gegeven met de woorden: „kortelijk, alle de zonden en grove feiten, die de bedrijvers voor de wereld eerloos maken. en in een ander gemeen lidmaat der kerk der afsnijding waardig zouden gerekend worden”.

In deze zin ligt inderdaad ook wat ds Bos noemt, namelijk dat het aantal zonden die een ambtsdrager schorsingswaardig maken **groter** is dan dat reeds werd genoemd. Maar **dat is niet de primaire** zin ervan! Die is immers deze dat zonden welke tot schorsing van ambtsdragers moeten leiden **uitsluitend en alleen** van die aard moeten zijn dat zij de bedrijvers voor de wereld eerloos en in een gewoone lidmaat der kerk een afsnijding waardig gerekend moeten worden.

Het spreekt daarbij vanzelf dat zonden die de bedrijver metterdaad voor de wereld eerloos maken tegelijk ook de man die ze bedreef

in de kerk afsnijdingswaardig maken!

Als we dus de gedachtengang van art. 79 en 80 goed doorzien is het duidelijk dat volgens deze artikelen ambtsdragers alleen en uitsluitend geschorst mogen en kunnen worden vanwege zonden die een gewoon lidmaat der kerk der afsnijding waardig moeten gerekend worden, zonden die bovendien soms ook nog van die aard zijn dat ze de bedrijver ervan voor de wereld eerloos maken.

Een andere grond voor schorsing en afzetting van ambtsdragers dan zonden die de bedrijver in principe uitsluiten uit het Koninkrijk Gods kennen art. 79 en 80 van onze kerkorde niet.

Dat hebben we bij de vrijmaking scherp gezien en met alle kracht als onze heilige overtuiging voor God en mensen verdedigd.

Wat kerkelijke vergaderingen in de loop der tijden incidenteel zo al over deze zaak hebben uitgesproken bindt niet en heeft alleen historische betekenis.

Met het laatste deel van het artikel van ds Bos zijn we het van harte eens.

C.V.

BOEKBESPREKING

Dr B. Maarsingh: **Het huwelijk in het Oude Testament**. Bosch en Keuning, Baarn.

Deze bijbelstudie verscheen in de serie Boeken Bij de Bijbel. Een fijn boekje. Het verkleinwoord 'boekje' bedoelt in dit geval niet de omvang ((152 blzz) aan te geven, noch de inhoud te typeren (dat gebeurt door het adjectief: 'fijn'), doch is ditmaal een blijk van grote waar-dering.

De stof is in een zevental hoofdstukken geordend: I De vorm van het huwelijk. II Hoe komt het huwelijk tot stand? III Met wie trouwen? IV Het doel van het huwelijk. V Felle reacties op de aantasting van het huwelijk. VI Het huwelijk als beeld voor de verhouding van de HERE tot zijn volk. VII Enkele conclusies. Daarna volgt een opgave van literatuur over het huwelijk in het Oude Testament, en een tekstregister.

De oudtestamentische gegevens worden door de schrijver telkens gezien en besproken in verband met wat ons bekend is uit de oud-oosterse Umwelt, waarbij telkens blijkt dat hij oog heeft voor het geheel eigen karakter van het Oude Testament als het Woord des HEEREN. Prachtig is wat de auteur schrijft over het huwelijk als monogaam instituut, over de monogame tendenz die door heel het Oude Testament heen loopt; over de betekenis van de bruidsschat en huwelijksgiften. Bijzonder boeiend, mede in verband met de moderne huwelijksproblematiek over de gezinsvorming is wat dr Maarsingh schrijft over het huwelijksdoel. In het licht van de oudtestamentische gegevens is m.i. moeilijk vol te houden dat de ontdekking van de betekenis van de huwelijksgemeenschap voor de beide echtgenoten, afgedacht van de voortplanting, een moderne ontdekking zou zijn. Het Oude Testament heeft daar terdege oog voor zonder het een van het ander te scheiden. Leerzaam is ook wat we lezen over de kuisheid vóór het huwelijk: de geslachtsgemeenschap voor het huwelijk blijkt aan het Oude Testament vreemd te zijn. Wat hier over de homosexualiteit in het Oude Testament aan het licht komt is wel heel anders dan wat dr S. J. Ridderbos daarover schreef: „Deze afwijking kan onder het volk van God werkelijk op geen enkele wijze geduld worden”. De schrijver ziet dezelfde afwijzende houding ook in Romeinen 1 : 29 en in de brief van Judas. Belangrijk in verband met wat er vandaag over geboortenregeling te doen is mag geacht worden wat hier wordt opgemerkt over de onthouding in het huwelijk, blz. 72 v.v. Ze was geboden bij de menstruatie, na de geboorte van een kind, bij een veldtocht en bij een heilige bijeenkomst. Het derde geval werpt een prachtig licht op het gesprek tussen Achimelech en David, I Samuël 21, wanneer de laatste het toonbroad vraagt voor zijn mannen, en op de weigering van Uria bij zijn bezoek aan David, om de nacht in zijn echtelijke woning door te brengen, 2 Samuël 11. En ten aanzien van het laatste: een heilige samenkomst, merkt de schrijver in verband met Exodus 19 : 10 v.v. op: „Die beide heilige gebieden, ontmoeting met God en gemeenschap met de vrouwe, sluiten elkander uit. Onthouding is voorgeschreven gedurende de voorbereiding op de gebeurtenis rondom de Sinaï.” En: „Samenvattend kunnen we zeggen, dat er bepaalde, cultisch diep ingrijpende perioden zijn, gedurende welke onthouding binnen het huwelijk geboden is: menstruatie, geboorte,

krijgstocht en een bepaalde hoogst belangrijke, cultische feestelijkheid”.

Men zou wensen dat op de prachtige bijbelstudie over het huwelijk in het Oude Testament een dito studie over dit thema in het Nieuwe Testament van een even bekwame hand zou volgen.

Dit boekje stelt ons voor zeer ernstige vragen ten aanzien van een christelijke huwelijks-ethiek. Reeds K. J. Popma heeft er ons op gewezen dat de gegevens van de mozaïsche wet voor de christelijke huwelijksethiek al te zeer verwaarloosd zijn. Dit boek kan ons verder brengen. Daarbij zullen onze studiën zich moeten verdiepen vooral ook op het punt van de verhouding van het Oude Testament tot het nieuwe, de betekenis van 'de Wet' voor de nieuwtestamentische gemeente, die 'vrij van de Wet' nochtans met het evangelie in 'de Wet' haar nocht zal moeten doen.

Dankbaar voor het feit dat de schrijver in de kwestie 'Babel und Bibel' kiest voor de zelfstandigheid van de laatste plaatsen we een vraagteken bij zijn opmerking dat de datering van Deuteronomium wel tussen 700 en 600 voor Christus moet worden gesteld voor wat de eindredactie betreft. Ook zouden we niet graag opmerken dat de schrijver van het bericht in 1 Koningen 11 „met kennelijk welbehagen” melding maakt van Salomo's vele vrouwen. Het is ook ds Maarsingh niet ontgaan dat de context spreekt van het gevaar dat deze vrouwen gevormd hebben voor Salomo (vgl. blz. 11 met blz. 16).

Dr Maarsingh heeft door deze studie zijn lezers zeer aan zich verplicht. Degenen, die zich gaarne met bijbelstudie bezig houden — een roeping niet alleen voor theologen en predikanten — kunnen hier terecht. Ik wens haar in handen van zeer velen. Het mooie is dat het werkje dat alom van diepe en omvangrijke studie getuigenis aflegt vanwege zijn inhoud en de wijze waarop de schrijver zijn stof behandelt, zich laat lezen als ontspanningslectuur. Een kostelijk geschenk, ook voor onze jongeren. Een fijn boekje!

G. Visee.

PERSSCHOUW

Paus Pius XII en de Jodenvervolgving

In „De Rechte Straat” het boeiende maandblad van Ds Hegger wordt er aan herinnerd dat Paus Pius XII zich nooit duidelijk en publiek tegen de massaslachting der Joden heeft gekeerd. Het citeert uit het bekende boek „De Gele Ster” — De Jodenvervolgving in Europa van 1933-1945, een gedeelte uit een Koeriersbrief van de duitse gezant bij de Heilige Stoel, Ernst von Weizsäcker aan het duitse ministerie van buitenlandse zaken gedateerd 28 okt. 1943. Dat luidde als volgt:

In dit boek wordt op volkomen zakelijke wijze de houding van het Vaticaan ten overstaan van de Jodenvervolgving weergegeven. Allereerst is er een gedeelte uit een „Koeriersbrief” van de Duitse gezant bij de Heilige Stoel, Ernst von Weizsäcker aan het ministerie van buitenlandse zaken, Berlijn, 28 oktober 1943:

De Paus heeft zich, hoewel er naar verluidt van verschillende kanten sterk op aangedrongen werd, niet laten verleiden tot een demonstratieve uitlating tegen het wegvoeren van de Joden uit Rome. Hoewel hij er rekening mee moest houden, dat deze houding hem van de kant van onze tegenstanders verweten en door de protestantse kringen in de angelsaksische landen voor propagandistische doeleinden tegen het katholicisme gebruikt wordt, heeft hij ook in deze netelige kwestie alles gedaan, om de verhouding tot de Duitse regering en de zich in Rome bevindende Duitse instanties niet te belasten. Aangezien hier in Rome vermoedelijk verder geen Duitse acties in het Jodenprobleem meer gehouden behoeven te worden, kan er dus op gerekend worden, dat deze voor de Duits-Vaticaanse verstandhouding onaangename kwestie is opgelost.

Van de zijde van het Vaticaan wijst hierop in ieder geval een bepaalde gebeurtenis. De „Observatore Romano” heeft namelijk op 25/26 oktober op een in het oog lopende plaats een officieus communiqué gepubliceerd over de liefdadigheden van de Paus, waarin in de voor het Vaticaanse blad kenmerkende stijl, d.w.z. rijkelijk ingewikkeld en onduidelijk, wordt gezegd dat de Paus zijn vaderlijke zorgen uitstrekt over alle mensen zonder onderscheid van nationaliteit en ras. De veelsoortige en onophoudelijke activiteit van Pius XII is in de laatste tijd ten gevolge van het toenemende lijden van zovele ongelukkigen nog vergroot, zo zegt het blad.

Tegen deze publicatie kan des te minder bezwaar worden gemaakt, omdat de tekst, die in vertaling hierbij wordt gevoegd, slechts door zeer weinigen zal begrepen worden als een speciale verwijzing naar het Jodenprobleem.

Vervolgens uit een verslag van SS-Obersturmführer Kurt Gerstein, op 4 mei 1945 in Rottweil:

„Ik trachtte eveneens verslag uit te brengen aan de pauselijke nuntius in Berlijn. Daar werd mij gevraagd of ik soldaat was. Hierop werd mij elk gesprek geweigerd en ik werd verzocht, het gezantschap van Zijne Heiligheid te verlaten. Bij het verlaten van het pauselijk gezantschap werd ik achtervolgd door een politie-agent op een fiets, die vlak langs mij reed, afstapte mij toen echter onbegrijpelijk wijze liet lopen. Daarna heb ik alles nog aan honderden mensen verteld, o.a. aan de adviseur van de bisschop van Berlijn, Dr. Winter, met het uitdrukkelijk verzoek, mijn mededelingen door te geven aan de pauselijke Stoel”.

In verband met deze houding van de paus merkt ds Hegger dan het volgende op:

Wij mogen het verzuim van Pius XII niet al te zeer als een persoonlijke schuld aanrekenen in die zin, dat wij daarin bijna een goedkeuring zouden lezen van al die wrede daden. Zo was Pius XII beslist niet. Het zou een groot onrecht zijn hem zo voor te stellen.

Wij moeten niet vergeten, dat hij een uiterst moeilijke positie innam. En wanneer je dan allemaal zelf de beslissingen moet nemen, wordt de last van je verantwoordelijkheid dan niet zo zwaar, dat je geest er door verduisterd wordt en je geen juiste kijk meer op de dingen kunt krijgen?

Er zal heel wat door Pius XII heen zijn gegaan, toen hij telkens weer zijn besluit meende te moeten handhaven om geen officieel duidelijk en krachtig protest te laten horen tegen die massale uitroeiing van zoveel mensen. Al zal hij dan gemeend hebben allerlei gewichtige redenen te hebben voor zijn zwijgen, toch zal het leed van zoveel miljoenen zwaar op zijn geweten hebben gedrukt.

Objektief moeten wij echter zeggen, dat het verzuim van Pius XII zwaar zondig, zelfs misdadig is geweest, al herhalen wij nog eens uitdrukkelijk geen uitspraak te willen doen over zijn persoonlijke schuld.

Het bloed van onschuldigen roept tot de hemel om wraak. Wie op zo'n verantwoordelijke post staat, mag dan nooit zwijgen, al zou het Pius XII zijn leven hebben gekost. Hoeveel profeten van het Oude Testament zijn er niet gedood, omdat zij onverschrokken het Woord Gods verkondigden en hun veroordeling uitspraken over het zondige gedrag van de koningen?

Maar een veel belangrijker konklusie is deze: Elk weldenkend mens van nu zal erkennen, dat Pius XII verschrikkelijk gefaald heeft. Maar wat blijft er dan nog over van de beweerde onfeilbaarheid van de pausen?

Die onfeilbaarheid wil toch zeggen, dat de paus niet kan dwalen, als hij ex cathedra een uitspraak doet over geloof en zeden. Dan heeft hij de onfeilbare bijstand van de H. Geest, bevoert Rome.

Maar als nu iedereen inziet, dat Pius XII gefaald heeft, door te zwijgen in zulk een gewichtig uur van de geschiedenis, wat blijft er dan over van de beweerde bijstand van de H. Geest, waardoor de paus niet falen kan?

Misschien gaat iemand zeggen: Ja, maar de paus is alleen maar onfeilbaar als hij spreekt, maar niet als hij zwijgt. — Ik meen echter, dat er maar heel weinige r.k. theologen in onze tijd serieus met zulk een scholastieke spitsvondigheid zullen komen aandragen.

Misschien zegt een ander: Maar de paus is alleen maar onfeilbaar als hij een uitspraak doet over de beginselen van het geloof en de zeden, maar niet als hij een uitspraak doet over concrete toestanden of feiten.

Dit is echter een moedwillig uit elkaar rukken van de gaven Gods. In 1 Kor. 12 : 8 worden de gaven van de kennis en de gave der wijsheid als gaven des Geestes op gelijke voet naast elkaar gesteld. Er wordt helemaal niet bij gezegd, dat de H. Geest aan de gave der kennis de onfeilbaarheid zou verbinden en aan de gave der wijsheid niet.

En wanneer de pausen, en ook Pius XII, beweren, dat zij onfeilbaar zijn in de kennis, in de theorieën, die zij ex cathedra ten beste geven over geloof en zeden, dan antwoorden wij: Wij kunnen dat reeds daarom niet aannemen, omdat u in sommige punten, zoals in dit geval van het verzuim van Pius XII, duidelijk de gave des Geestes van de wijsheid niet blijkt te bezitten.

Een ander bezwaar tegen de pretentie van de pauselijke onfeilbaarheid is natuurlijk het feit, dat Paulus de gave der kennis als gave van de H. Geest helemaal niet alleen voor één mens reserveert, die dan aan het hoofd van alle gemeenten van de gehele wereld zou staan.

„Want de een wordt de Geest gegeven met wijsheid te spreken, en de ander met kennis te spreken krachtens dezelfde Geest” (1 Kor. 12 : 8).

Laten we toch a.u.b. ophouden met op mensen

te bouwen. Het geval van Pius XII is toch wel weer een afschrikwekkend voorbeeld. God heeft ons zijn Woord toevertrouwd in de Schrift, die onfeilbaar is. Hij zendt ons zijn H. Geest om als plaatsvervanger van Christus ons te leiden naar de volle waarheid.

Inderdaad, in dit optreden, dit falen van de Paus kwam ten volle zijn onfeilbaarheid in geding.

Maar — er zal wel meer een redenering gevonden worden om deze zaak goed te praten. Daarin zijn de roomse theologen meesters. En niet alleen die!

C. V.

KERKNIEUWS

Tweetal te Enschede-Zuid (vak.) J. Kok): drs J. Faber te Schiebroek-Hillegersberg-C en J. F. Hey te Drachten.

Beroepen te Overschild: G. Lievaart te Onnen; te Smithers B.C. Canada bij de Can. Ref. Church: G. Mulders van Ulrum.

Bedankt voor Driesum-Wouterswoude: G. van Keulen te Waardhuizen.

Ds M. C. J. Blok. Op 1 Oktober j.l. was het 12½ jaar geleden, dat Ds M. C. J. Blok te Utrecht N.W. zijn intrede deed. Dinsdag 29 oktober j.l. werd dit feit feestelijk herdacht in gebouw Mariëndaal. Verschillende sprekers voerden het woord, terwijl de diverse cadeaux, waaronder een geldbedrag onder couvert, een tastbaar bewijs leverden van de waardering en dankbaarheid der gemeente.

Ds J. van der Haar. 28 oktober j.l. nam Ds J. van der Haar, thans te Leiden voorheen te Emmen, afscheid als geestelijk verzorger van het militair hospitaal te Assen, waar hij ruim drie jaar heeft gewerkt. Bij deze gelegenheid spraken adjudant Aukema, hoofdbestuurslid van de ned. chr. onderofficiersvereniging Ds Rijnsburger namens de hoofdlegpredikant en de chef hospitaal woorden van dank voor de verrichte arbeid.

ADRESSEN:

Ds. W. Wieringa: Kerkstraat 21, Zuidbroek (Gr.); **Scheveningen:** telefoonnummer van de Gereformeerde Kerk te Scheveningen, K. Kruyswijk, is thans 544692; **Noordbergum,** scriba: J. v. Meekeren, Veldmansweg 2, Noordbergum (Fr.). Telef. 05110-394; **Haren,** scriba: N. Bakker, Weg van de Jagerskampen 103, Haren; **Souburg-Vlissingen,** scriba: Ir. H. Wieringa, Bakkersdorp-laan 2, Vlissingen. Telef. 01184-2444. De preekvoorziening wordt behartigd door A. van Wijk, Beciusstraat 14, Oost-Souburg, tel. 01183-425.

Wormerveer, scriba: M. van der Graaf, Krokusstraat 3, telef. 02980-82220.

De Senaat der Vereniging van Gereformeerde Studenten „Hendrik de Cock” te Groningen is gedurende de viering van de zestiende Dies Natalis dier vereniging, 11 oktober j.l. geïnstalleerd in de volgende samenstelling:

J. Schaeffer, praeses; Mej. T. van Bruggen, ab. actis; H. J. J. Bronsema, fiscus; F. H. Roerdink, assessor I; C. Bouma, assessor II.

Het ab-actiaat is gevestigd: Kraneweg 67a, Groningen; vakantie-adres: Oranjestr. 11, Assen.

Verantwoording giften voor kerkwerk Italië

Reeds enige malen mocht ik op deze plaats bijdragen verantwoorden uit het buitenland. Thans werd ik weer aangenaam verrast door een bijdrage uit Grand Rapids ten bedrage van \$ 5.— van A. D., waarvan de tegenwaarde hieronder wordt vermeld.

Inmiddels heeft de christelijke dagbladers aan deze zaak aandacht geschonken. Mij kwam onder ogen het artikel in De Rotterdammer over de Waldenser kerken. Reeds eerder had ik hierover in een particulier gesprek van gedachten gewisseld met de hoofdredacteur, Dr. Diemer, en diens echtgenote. In aansluiting aan dit artikel is thans in De Rotterdammer ook onze actie vermeld, die tot doel heeft financiële steunverlening aan de kerk der Waldenzen te Rome voor een derde kerkgebouw. Verwacht mag worden, dat thans ook lezers van de christelijke dagbladers daaraan zullen meedoen. Enige bedragen kwamen reeds binnen. De redactie heeft tevens de aandacht gevestigd op de artikelen, die bezig zijn in ons blad te verschijnen. Gaarne spreek ik zowel voor het een

als voor het ander mijn erkentelijkheid uit.

De verantwoording van binnengekomen gelden zal evenals tot dusver in Opbouw geschieden. Ik kwam met de redactie van „De Rotterdammer” overeen, dat ik van tijd tot tijd een bericht zal geven over de stand van de binnengekomen gelden. Het verblijdt mij, dat deze actie thans niet uitsluitend beperkt blijft tot tot leden van de gereformeerde kerken, doch nu ook in bredere kring instemming heeft gevonden.

Thans volgt de verantwoording van de giften, die de laatste tijd zijn ontvangen:

J. E. d. V. te G. f 10,—; R. v. R. te D. f 2,50; J. A. IJ. te U. f 10,—; A. D. te G. R. \$ 5,— = f 18,02; M. S. te 's-G. f 5,—; J. M. te E. f 10,—; W. J. H. te R. f 10,—; P. J. N. te d. D. f 5,—; J. C. D. te Z. f 25,—; A. A. te Z. f 125,—; J. C. S. te R. f 5,—; H. H. M. te 's-G. f 2,—; J. R. W. te 's-G. f 10,—; P. M. K. te R. f 10,—; D. J. F. te 's-G. f 2,50; F. M. D. R. te 's-G. f 5,—; W. C. te 's-G. f 15,—; W. A. R. te W. f 10,—; H. J. S. te R. f 5,—; J. v. W. te V. f 7,50; J. C. v. d. T.-H. te L. f 2,50; M. M. A. C. v. V. te 's-Gr. f 2,—, totaal f 297,02.

Totaal incl. vorige verantwoordingen f 2.783,67. Ik hoop de volgende maal opnieuw vele giften te kunnen verantwoorden.

P. Groen.

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

1 oktober begon het 2e halfjaar van de 7e jaargang. We verzoeken onze abonné's die per halfjaar betalen, vóór 15 november, f 5,— te willen overmaken op onze postrekening 233117, van Drukkerij Steenberg te Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

De administratie

Met grote dankbaarheid aan God berichten wij U de geboorte van onze zoon

ADRIAAN FREDERIK

P. de Visser

K. A. de Visser-de Jong

Utrecht, 27 oktober 1963

Dr. P. van Hoeklaan 8.

Tijdelijk: Huize „Ooievaar”, J. W. Frisostraat 16.

VERSCHEENEN:

Dr. E. Masselink

DE KERK IN DE WERELD EN HAAR EENHEID

90 pagina's
prijs f 2,25
(per 6 ex. f 2,—,
per 12 ex. f 1,80

Dit appelerend geschrift over de meest actuele vraag roept op tot bezinning, bevrijding en tot handeling.

verkrijgbaar bij de boekhandel en bij:

J. NIEMEIJER - UITGEVER - GRONINGEN

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk